

Έθιμα των Φώτων στη Μακεδονία

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Από Χριστίνα Παρασκευοπούλου

Η τελευταία γιορτή του Δωδεκαημέρου κοντεύει και ξαναθυμόμαστε τις ζωντανές παραδόσεις των ημερών. Όλοι γνωρίζουμε τα κοινά μας έθιμα των Φώτων, τα κάλαντα που λένε τα παιδιά την παραμονή, τη ρίψη του Σταυρού σε νερό και το πιάσιμό του από κολυμβητές, αλλά και τον ερχομό των καλικάντζαρων, που εμφανίζονται κατά το Δωδεκαήμερο από τα Χριστούγεννα μέχρι τα Φώτα για να πειράξουν και να αναστατώσουν τους ανθρώπους, αφού τις μέρες αυτές τα νερά είναι αβάπτιστα. Υπάρχουν όμως και τα πιο χαρακτηριστικά τοπικά έθιμα που λίγοι γνωρίζουν για τις μέρες των Φώτων, με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα αυτά της Μακεδονίας, που βρίθει από ντόπιες παραδόσεις για τα Θεοφάνεια.

Παλιόκαστρο Χαλκιδικής

Στο Παλαιόκαστρο τηρείται κάθε χρόνο τα Φώτα το έθιμο των «Φωταράδων». Πρωταγωνιστές των δράσεων είναι ο «Βασιλιάς», που εκλέγεται από μια ομάδα καλαντιστών και φοράει ταλαγάνι και κουδούνια, και οι πιστοί του ακόλουθοι «Φωταράδες», που ντύνονται με την τοπική ενδυμασία και τον συνοδεύουν κρατώντας ξύλινα σπαθιά. Όλη η ομάδα, κατά το έθιμο, πηγαίνει στην εκκλησία του χωριού και ο εκλεγμένος άρχοντας κάνει τρεις μετάνοιες μπροστά στην εικόνα του Αγίου Αθανασίου, ζητώντας την ευχή του. Στην πλατεία του χωριού στήνεται ένας πάσσαλος, στον οποίον είναι δεμένο ένα λουκάνικο, και ο «Βασιλιάς» στη συνέχεια ανοίγει το χορό μαζί με τους «Φωταράδες», οι οποίοι ξυλοφορτώνουν με τα σπαθιά τους εκείνους που θα επιδιώξουν να πάρουν το λουκάνικο αυτό. Φέτος η εκδήλωση αναβίωσης του τοπικού εθίμου θα γίνει στις την ημέρα των Θεοφανίων, στις 14.30, ενώ στους επισκέπτες θα προσφέρεται χωριάτικο λουκάνικο και κρασί.

**54 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Τοπικής Κοινότητας: 2371024666*

Άγιος Πρόδρομος Χαλκιδικής

Κυρίαρχο έθιμο των Θεοφανίων για τον Άγιο Πρόδρομο Χαλκιδικής είναι οι «Φούταροι». Κατά το έθιμο αυτό, την παραμονή των Φώτων, οι «Φούταροι», νέοι άντρες του χωριού, λένε τα κάλαντα και, αντί για χρήματα, μαζεύουν κρέας και λουκάνικα από τους κατοίκους. Την ημέρα του Αϊ Γιάννη, οι «Φούταροι» χορεύουν στην πλατεία του χωριού, ενώ όταν βγαίνουν από τον χορό, παίρνουν από ένα ρόπαλο ο καθένας. Ξαναμπαίνοντας στο χορό, πετούν τα ρόπαλα ψηλά και

σφυρίζουν δυνατά για να σηματοδοτήσουν το τέλος του Δωδεκαημέρου.

*48 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Τοπικής Κοινότητας: 2371096222

Γαλάτιστα Χαλκιδικής

Στην Γαλάτιστα κάθε χρόνο τηρείται το έθιμο της καμήλας που στολίζεται μετά τον αγιασμό των υδάτων. Το έθιμο έχει την βάση του σε ένα πραγματικό γεγονός, καθώς στα τέλη του 19ου αιώνα, ο γιος του Τούρκου επιτρόπου είχε απαγάγει μια όμορφη κοπέλα. Ο αγαπημένος της, για να την πάρει πίσω, έστησε γιορτή για να μπει στο σπίτι, έφτιαξε ένα ομοίωμα καμήλας κάτω από το οποίο κρύφτηκαν οι φίλοι του, κι αφού φυγάδευσαν την κοπέλα κάτω από την καμήλα, την πάντρεψαν με τον αγαπημένο της πριν γυρίσουν οι Τούρκοι. Έτσι πλέον, κατά το έθιμο, κάθε χρόνο τα Φώτα έξι άντρες μπαίνουν κάτω από το ομοίωμα μιας καμήλας και χορεύουν χτυπώντας κουδούνια και τραγουδώντας. Το έθιμο της καμήλας ολοκληρώνεται στις 7 Ιανουαρίου με την τέλεση ενός εικονικού γάμου, όπου όλα τα πρόσωπα παίζονται από άνδρες. Η αναβίωση του εθίμου φέτος θα ξεκινήσει το πρωί της 6ης Ιανουαρίου, μετά τον Αγιασμό στην πλατεία του χωριού, και το πρωί της 7ης στις 11.00.

*40 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημοτικής Κοινότητας: 2371351714

Κατερίνη

Το έθιμο των «Προδρομιτών» που τηρείται στην Κατερίνη κατά τη διάρκεια των Φώτων προέρχεται από την ιδιαίτερη πατρίδα των Καταφυγιωτών που ζουν στην πόλη και έχει τις ρίζες του στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Οι νέοι της τότε εποχής συναγωνίζονταν ποιος θα ντυθεί καλύτερα για να γίνει «Προδρομίτης», όνομα που δόθηκε με αφορμή και την χριστιανική γιορτή αλλά και τα προδρόμια της Ελληνικής Επανάστασης. Οι νέοι λοιπόν το πρωί έπαιρναν την ευλογία του παπά από την εκκλησία του χωριού και προχωρούσαν στις γειτονιές του Καταφυγίου, τραγουδώντας προδρομικά τραγούδια και μαζεύοντας χρήματα που έπειτα έδιναν σε κοινοφελείς σκοπούς, κοινωνικά αδύναμες ομάδες και τέλος για τους σκοπούς του απελευθερωτικού αγώνα. Το σούρουπο, οι κάτοικοι κρεμούσαν σύκα στους λαιμούς των «Προδρομιτών», σαν έπαθλο και αμοιβή για τον κόπο της ημέρας. Το έθιμο έχει έκτοτε καθιερωθεί και θα αναβιωθεί φέτος στις 7 Ιανουαρίου στον Πεζόδρομο στα Καταφιώτικα στις 18.00, με παραδοσιακά τραγούδια και χορούς. Μετά το κρέμασμα των σύκων στους «Προδρομίτες» θα ξεκινήσει ο χορός για όλους, ενώ κατά την διάρκεια της εκδήλωσης θα προσφέρονται παραδοσιακά εδέσματα και κρασί.

**70 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δήμου: 2351036380*

Άρνισσα Πέλλας

Ένα παραδοσιακό έθιμο που αναβιώνει στο χωριό Άρνισσα Πέλλας την ημέρα των Φώτων είναι τα Τζαμαλάρια. Σύμφωνα με το έθιμο, ένα αγόρι ηλικίας από 16 μέχρι 35 χρονών ντύνεται νύφη με παραδοσιακή τοπική φορεσιά, ενώ άλλα δυο της ίδιας ηλικίας ντύνονται τα αδέρφια της νύφης που την κρατάνε. Ένα ακόμα ντύνεται μπουμπάρι και γυρίζουν όλο το χωριό με συνοδεία παραδοσιακής ορχήστρας. Σε συγκεκριμένες πλατείες του χωριού αναπαριστάται ένα δρώμενο κατά το οποίο το μπουμπάρι ορμάει για να αρπάξει την νύφη, αλλά τα αδέρφια το ρίχνουν στο έδαφος σκοτωμένο και μοιράζουν τα μέρη του σώματος του. Μετά το μπουμπάρι σηκώνεται πάνω και λένε το σύνθημα “μαύρη προβατίνα, άσπρο γάλα μπρους μπρους” και έτσι συνεχίζουν. Η νύφη στο έθιμο συμβολίζει το νέο χρόνο, τα αδέρφια συμβολίζουν τους αγγέλους, ενώ το μπουμπάρι το Κακό.

**114 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δήμου: 2381351620*

Δράμα

Οι «Μωμόγεροι» είναι ένα ποντιακό λαϊκό σατιρικό δρώμενο που τελείται κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου από τους Πόντιους με παραλλαγές σε διάφορες περιοχές της Δράμας, ενώ είναι παραπλήσιο στο έθιμο «Ραγκουτσάρια» της Καστοριάς. Το όνομα προέρχεται από τις λέξεις μίμος ή μώμος και γέρος, καθώς έχει θεατρική μορφή, αποτελώντας αναπαράσταση της ιστορίας του Κιτί Γκοτσά, κατά την οποία κάποιοι συμμετέχοντες φοράνε τομάρια ζώων, ενώ άλλοι οπλίζονται με σπαθιά και έχουν την μορφή γεροντικών προσώπων. Η ομάδα συνήθως πραγματοποιεί την αναπαράσταση στις αυλές των σπιτιών και στις πλατείες, αποχωρώντας στη συνέχεια με συνοδεία ποντιακής λύρας και νταουλιού.

**146 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δήμου: 2521350603*

Καλή Βρύση Δράμας (αρχική φωτογραφία)

Η Καλή Βρύση Δράμας έχει ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον έθιμο για τις ημέρες των Φώτων που έχει τις ρίζες του στη Διονυσιακή λατρεία, τα «Μπαμπούγερα» που κάθε χρόνο διαρκούν το τριήμερο 6- 8 Ιανουαρίου. Κατά το έθιμο, κωδωνοφόροι και άνθρωποι μεταμφιεσμένοι σε τράγους βγαίνουν στους δρόμους του χωριού μετά τον αγιασμό των υδάτων, για να διώξουν το κακό με τον ήχο των κουδουνιών τους, καθώς και με ένα σακίδιο στάχτης που έχουν μαζί τους. Στάχτη σκορπίζουν και οι γυναίκες με το δεξί χέρι γύρω από το σπίτι για να φύγουν οι καλικάντζαροι και να μην έχει φίδια το καλοκαίρι. Τα «Μπαμπούγερα», εκτός από τα 5 κουδούνια που ζώνονται και τις δερμάτινες μάσκες, φορούν μια καμπούρα που τοποθετείται πίσω στην πλάτη και συμβολίζει τιμητικά τη γριά (Μπάμπω), από όπου και παίρνει το έθιμο το όνομά του. Μετά το τέλος της τελετής του αγιασμού των υδάτων τα μπαμπούγερα συγκεντρώνονται έξω από την εκκλησία. Το δρώμενο κορυφώνεται στις 8 Γενάρη με την αναπαράσταση Διονυσιακού σατυρικού γάμου στην πλατεία του χωριού, ενώ δωρεάν κρασί και τοπικά εδέσματα προσφέρονται στους επισκέπτες του χωριού.

**145 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημοτικής Κοινότητας: 2522350103*

Νικησιανή Καβάλας - Μοναστηράκι, Ξηροπόταμος, Πετρούσα και Βώλακας Δράμας

Σε αρκετά χωριά της Καβάλας και της Δράμας, όπως η Νικήσιανη, το Μοναστηράκι, ο Ξηροπόταμος, η Πετρούσα και ο Βώλακας τηρείται κάθε χρόνο τα Φώτα το λεγόμενο έθιμο των «Αράπηδων». Το έθιμο των «Αράπηδων» πάει πολύ πίσω στην ιστορία, καθώς έχει τις απαρχές του από τους μαύρους πολεμιστές που λέγεται ότι συμμετείχαν στην εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου και που με τους αλαλαγμούς τους τρόμαξαν και έδιωξαν τους ελέφαντες των Ινδών αντιπάλων. Το έθιμο έχει τις παραλλαγές του στα εκάστοτε χωριά, αλλά κοινό στοιχείο αποτελεί η μεταμφίεση των κατοίκων, που ντύνονται με μαύρες προβιές και μακρόστενες μάσκες σαν κεφαλές ζώου. Οι κάτοικοι δημιουργούν ομάδες «Αράπηδων», φορούν κουδούνια και χορεύουν στο δρόμο κάνοντας θόρυβο για να διώξουν τα κακά πνεύματα και τους καλικάντζαρους, ενώ δύο αρχηγοί ομάδων παλεύουν μέχρι τελικής πτώσης. Τέλος, όλοι μαζεύονται γύρω από τον ηττημένο σε μια μυσταγωγία που τελειώνει με την ανάσταση του «νεκρού».

**Νικήσιανή: 137 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημ.Ενότητας: 2592350600*

Μοναστηράκι: 151 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Τοπ. Κοινότητας:2521085345

Ξηροπόταμος: 150 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημ.Ενότητας: 2521092255

Πετρούσα: 155 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημ.Ενότητας: 2522041201

Βώλακας: 179 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δημ.Ενότητας:2523350102

Καστοριά

Ανήμερα των Φώτων στην Καστοριά αναβιώνει το έθιμο των «Ραγκουτσάρων». Τα «Ραγκουτσάρια» είναι ουσιαστικά ένα καρναβάλι που ξεκινά την Πρωτοχρονιά και κορυφώνεται το τριήμερο 6-8 Ιανουαρίου. Το όνομα προέρχεται από τη λατινική λέξη «rogatores» δηλαδή ζητιάνοι, καθώς κατά το έθιμο οι κάτοικοι βάζονται και φορούν τρομακτικές μάσκες, παλιά ρούχα και κουδούνια, τρομάζοντας και διώχνοντας έτσι τα κακά πνεύματα των καλικαντζάρων από την πόλη, ενώ ζητιανεύουν από τον κόσμο την ανταμοιβή τους για τις υπηρεσίες που παρέχουν. Παρόμοιο είναι και το έθιμο «ροκατζάρια» της Δράμας, όπου οι κάτοικοι διώχνουν τα κακά πνεύματα με τρομακτικές μάσκες. Οι εκδηλώσεις κορυφώνονται την τρίτη μέρα, την Πατερίτσα, όπου οι ομάδες των μεταμφιεσμένων παρελαύνουν, χορεύουν και σατιρίζουν με πρωτοτυπία γεγονότα της επικαιρότητας, διεκδικώντας το πρώτο βραβείο από το Δήμο Καστοριάς.

**190 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, Τηλ. Δήμου: 2467351100*

Υ.Γ. Μια που είναι μέρες να προσέχουμε τους καλικάντζαρους που ήρθαν να μας αναστατώσουν, δείτε μερικές φιλικές συμβουλές.

- 1. Κάψτε παλιοτσάρουχα στο τζάκι σας, όπως έκαναν παλιά οι γιαγιάδες. Η άσχημη μυρωδιά θα διώξει τους καλικάντζαρους μακριά.*
- 2. Αφήστε ένα κόσκινο μπροστά από την πόρτα του σπιτιού, ώστε μέχρι να μετρήσει ο καλικάντζαρος από περιέργεια τις τρύπες, να ξημερώσει κι αυτοί να εξαφανιστούν.*
- 3. Κρατήστε το τζάκι σας αναμμένο μέχρι το τέλος του Δωδεκαημέρου, αφού η φωτιά είναι το αποτελεσματικότερο μέσο για να κρατηθούν μακριά οι*

καλικάντζαροι.

4. Μην σβήνετε τη λάμπα σας και αν βγείτε έξω, μην ξεχάσετε το φαναράκι σας.

5. Αν είστε πια ειρηνιστές, αφήστε γλυκά σε ένα σημείο του σπιτιού ώστε να τους καλοπιιάσετε για να μην σας πειράξουν.

Πηγή: parallaximag.gr